

1. Két rugalmas gumilabdánk van, egy nagy és egy kicsi. A nagyobbiknak a tömege sokszorta nagyobb a kisebbik tömegénél. Ha a labdákat egyenként sima, kemény talajra ejtjük h magasságból, azt tapasztaljuk, hogy a talajról visszapattanva csaknem ugyanilyen magasságig emelkednek. A kísérletünkben a labdákat úgy fogjuk meg, hogy a kisebbet pontosan a nagyobbik legtetejére illesztjük, és a két labdát egyszerre engedjük el. Azt tapasztaljuk, hogy a kisebbik labda most az eredeti h magasságnál jóval magasabbra emelkedett.

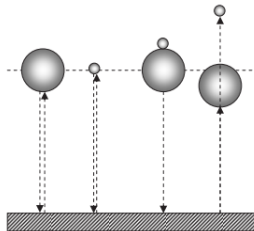
Értelmezze a jelenséget!

Tételezze fel, hogy egy labda h magasságból ejtve v sebességgel ér a talajra! Mi történik akkor, amikor a labdákat egyenként ejtjük le? Körülbelül mekkora sebességgel indulnak felfelé az ütközés után?

Hogyan értelmezhetjük a jelenséget abban az esetben, amikor egymásra helyezve ejtjük el a labdákat?

Magyarázata során az alábbiakra térjen ki:

- Melyik labda mivel ütközik?
- Mekkora az ütköző testek egymáshoz viszonyított sebessége ezen ütközésekben az ütközések előtt?
- Hogyan alakul az egyes testek sebessége az ütközés során?
- Hogyan következik mindebből, hogy a kislabda magasabbra pattan, mint amilyen magasról elengedtük? Az ütközéseket tekintsük minden elemében tökéletesen rugalmasnak! A labdák átmérője elhanyagolható a h magassághoz képest! A közegellenállástól eltekintünk.

(2014. május)

Megoldás:

A külön-külön leejtett labdák visszapattanásának elemzése:

3 pont
(bontható)

Ha a labdákat h magasságból ejtjük le, sebességük nagysága talajt éréskor egyaránt v lesz. Ütközés után v nagyságú sebességgel pattannak vissza (2 pont). Így ugyanolyan magasságig emelkednek (1 pont).

Az együtt leejtett labdák visszapattanásának közelítő elemzése:

17 pont
(bontható)

A második esetben az együtt leejtett labdák ütközését szétválaszthatjuk két külön ütközésre (2 pont). Először a nagyobb labda pattan vissza a talajról (2 pont), sebessége ezen ütközés után v nagyságú lesz (2 pont). Ezután a kisebb, v nagyságú sebességgel mozgó labda ütközik a vele szemben haladó nagyobbal (2 + 2 pont).

Mivel a kis labda az ütközés előtt a nagyhoz képest $2v$ nagyságú sebességgel haladt (2 pont), ütközés után a kis labda sebessége $2v$ nagyságú lesz a nagyhoz képest (2 pont). A talajhoz viszonyított sebességének nagysága tehát $3v$ lesz (2 pont). Ez sokkal nagyobb, mint a v sebesség, amivel h magasságig emelkedne (1 pont), így a visszapattanás után h -nál lényegesen magasabbra emelkedik.

(A teljes pontszám akkor is megadandó, ha a vizsgázó nem adta meg számszerűen a sebességarányokat, hanem a jelenség tárgyalásánál csak az irányokra és a kisebb-nagyobb relációkra szorított.)

Összesen 20 pont